

जलवायु मैत्रि कृषि कार्यक्रम मार्फत बाढि ग्रस्त क्षेत्रका कृषकहरूको क्षमता अभिवृद्धि तथा विस्थापित श्रमिकहरूको कृषिमा पुनः एकिकरण

परियोजना रकम: रू ५९ लाख ९० हजार अमेरिकी डलर, लगानीकर्ता कोईका र सहलगानीकर्ता जिजिजाआई तथा जिएनआई

परियोजना क्षेत्र: मधेश प्रदेशको धनुषा र महोत्तरी जिल्लाका १० नगरपालिकाहरू

परियोजना अवधि: असार २०७९ देखि पुस २०८२

परियोजना लाभग्राहि: ६० स्थानीय सरकारी अधिकारी, ५,३०० कृषक र २,४४० महिला, फर्किएका प्रवासी श्रमिक तथा युवाका लागि हरित रोजगारी गरी ७,८०० जनालाई प्रत्यक्ष लाभ र अप्रत्यक्ष लाभग्राहीमा छानिएका कृषि व्यवसायमा संलग्न ६,४३२ पारिवारिक सदस्यसहित सहभागी नगरका ४,३०,६३८ कृषि पारिवारिक सदस्यहरू

सरकारका प्राथमिकताहरूसँगको तालमेल

नेपाल सरकारको १५औं आवधिक योजना अनुरूप यस परियोजनाले कृषि क्षेत्रको उत्पादन, लगानी र ग्रामीण पूर्वाधारमा वृद्धिको परिणामस्वरूप कृषि क्षेत्रको आर्थिक मुल्य वृद्धिमा योगदान पुऱ्याउँछ

कृषि विकास रणनीति (२०७२-२०९२) को अनुरूप, यस परियोजनाले जलवायु मैत्रि कृषि विधिहरूमा किसान र कृषि कर्मचारीहरूको सीप बढाएर कृषि क्षेत्रको उत्पादनलाई बढावा दिन चाहन्छ

यस परियोजनाले नेपालको दोस्रो राष्ट्रिय निर्धारण योगदान (NDC) को लक्ष्य उपलब्धिमा योगदान पुऱ्याउँछ, जसले २०८७ सम्ममा २०० जलवायु मैत्रि गाउँहरू र ५०० जलवायु मैत्रि फारमहरू विकास गर्ने र कृषि योग्य जमिनमा ३.९५ प्रतिशत जैविक पदार्थ सुनिश्चित गर्ने लक्ष्य राखेको छ

परियोजना

यस परियोजनाले जलवायु मैत्रि कृषिको बृहत अवलम्बन गराई महिला तथा फर्किएका प्रवासी श्रमिकका जोखिम र सङ्घटासन्नता कम गरि खाध्य एवं रोजगारी सुरक्षामा सुधार गर्ने लक्ष्य बोकेको छ ।

पृष्ठभूमि

नेपालको तराई क्षेत्रको बाढीबाट प्रभावित हुन सक्ने समथर भूभाग बारम्बार जलवायु सङ्कटबाट अति प्रभावित त छ नै, कोभिडका कारण आर्थिक रूपमा विस्थापित भई फर्केका प्रवासी श्रमिकका कारण त्यहाँ मानवीय सङ्कट पनि सिर्जना भएको छ । यो दोहोरो सङ्कटको सम्बोधनका लागि यस परियोजनाले जलवायु मैत्रि कृषि अभ्यासको पहिचान, प्रदर्शनी, विकास (इन्क्यूबेसन) तथा तिनमा लगानीमार्फत कृषक एवं प्रवासी श्रमिकको उत्थानशीलतामा उल्लेख्य वृद्धि गर्ने लक्ष्य राखेको छ ।

सम्बन्धित तथ्यहरू

- नेपालको कृषियोग्य जमिनको करिब ५६% तराईले ओगटेको छ^१
- कृषिमा सन् २०१५ मा बाढी, पहिरो र खडेरीका कारण २ अर्ब ३६ करोड रुपैयाँ नोक्सानी भएको थियो । यो नोक्सानी त्यस वर्षको कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयको कुल बजेटको १० प्रतिशतभन्दा बढी थियो^२
- नेपालका ९ जिल्ला जलवायु परिवर्तनको अति उच्च जोखिममा परेका छन्, जसमध्ये ६ मधेश प्रदेशका छन्^३
- जलवायु परिवर्तनका घटनाहरूले जल व्यवस्थापन र कृषि क्षेत्रहरूमा प्रति वर्ष कुल ग्राह्यस्थ उत्पादनमा १.५% देखि २% हास पुऱ्याउन सक्छ, र कतिपय वर्षहरूमा लगभग ५% ले हास पुन सक्ने देखिएको छ^४

उद्देश्य

यस परियोजनाको उद्देश्य प्राप्तिका लागि निम्न तरिका अपनाइनेछ :

- जीवन एवं जीविकाको संरक्षणका लागि कृषि क्षेत्रमा सङ्कट व्यवस्थापनमा सुधार,
- उत्थानशील कृषि योजना एवं कार्यान्वयनको सबलीकरण, र
- रोजगारी सिर्जना एवं दीर्घकालीन तथा उत्थानशील हरित वृद्धिका लागि जलवायु मैत्रि कृषि व्यवसायको निर्माण तथा तिनमा लगानी

जलवायु मैत्रि कृषि के हो ?

जलवायु परिवर्तन र अस्थिरतासँग अनुकूलन र प्रभाव न्यूनीकरणका लागि जलवायु मैत्रि कृषिलाई धेरै ठाउँहरूमा प्रवर्द्धन गरिएको छ । यस्तो कृषि पद्धतिले एकै साथ तीन प्रतिफल प्राप्त गर्ने लक्ष्य राख्दछ : खेतबारीको उत्पादकत्वमा सुधार, जलवायु परिवर्तनसँगको उत्थानशीलतामा वृद्धि, र हरितगृह ग्यास उत्सर्जनमा यथासम्भव कमी ।

जलवायु मैत्रि कृषिका गतिविधिहरू सन्दर्भअनुसार फरक हुने भएकाले यसका क्रियाकलापहरू सधैं एकै हुँदैनन् । बरु, यसमा जलवायु जोखिम, कृषि उत्पादन प्रणाली तथा अन्य जीवभौतिक र सामाजिक एवं आर्थिक अवस्थामा आधारित भई स्थानअनुसार गतिविधिहरू फरक हुन सक्छन् । खेती प्रणाली एवं प्रविधि अत्यन्त विविधतापूर्ण रहेको एवं कृषिमा महिलाको संलग्नता अति उच्च रहेको नेपालमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशितासहितका स्थानअनुसार फरफरक जलवायु मैत्रि कृषि गतिविधिहरू अत्यावश्यक छन् । यस्ता प्रविधिका केही उदाहरणहरू हुन् : नयाँ बाली, विउ, प्रजाति तथा विरुवाको प्रयोग, करेसाबारी तथा घरेलु बगैँचा, मिश्रित खेती (लेग्युम इन्टिग्रेसन), सामुदायिक विउ व्याङ्क, सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा आधारित कृषि सूचना, थोपा सिँचाइ, सौर्य सिँचाइ र कृषि विमा ।

^१केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, २०७०

^२बाली नालीको स्थिति तथा मौसम प्रतिवेदन, कृषि प्रसार निर्देशालय, २०७०-७१

^३कृषि प्रणालीको जोखिम तथा सङ्घटासन्नता आकलन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, २०७८

^४ग्लोबल क्लाइमेट एडाप्टेसन पार्टनर, २०७९

परिवर्तनको सिद्धान्त

लक्ष्य

दश स्थानीय सरकारमा जलवायु मैत्रि कृषिको वृहत् अवलम्बनले ५,३०० कृषक एवं श्रमिकको जोखिम/सडकटासन्नता कम गरी आर्थिक सुरक्षामा सुधार गर्नेछ, महिला, फर्किएका प्रवासी श्रमिक तथा युवाका लागि १,१०० सार्वजनिक रोजकार मुलक कार्य र १,३४० नयाँ रोजगारका अवसरहरू सिर्जना गर्नेछ र दुई करोड अमेरिकी डलरबराबरको हरित लगानीको ढोका खोल्नेछ

नतिजा

दश स्थानीय सरकारहरू जलवायु सडकको सम्बोधन गर्न तयार हुनेछन् र यसका लागि महिला, फर्किएका प्रवासी श्रमिक अनि युवाका लागि रोजगारीका १,१०० अवसरहरू सिर्जना गर्न तयार हुनेछन्

बजारमुखी तथा जलवायु मैत्रि कृषिको अवलम्बन गर्दै स्थानीय कृषक समुदायले ११२ कृषि व्यवसायमा १५ लाख ६० हजार अमेरिकी डलरको लगानी प्रोत्साहन हुनेछ, महिला, फर्किएका श्रमिक तथा युवाका लागि रोजगारीका १,३४० अवसर सिर्जना हुनेछ र स्तरोन्नतिमा लगानीका लागि थप दुई करोड अमेरिकी डलर प्रयोग हुनेछ

प्रतिफल

कृषि क्षेत्रको जलवायु जोखिम व्यवस्थापन गर्ने स्थानीय सरकारको क्षमता तथा प्रणालीमा सुधार

स्थानीय सरकारद्वारा जलवायु मैत्रि कृषि प्रणालीको योजना, अवलम्बन तथा कार्यान्वयन

जलवायु मैत्रि कृषिका लागि उपयुक्त व्यावसायिक वातावरणको सिर्जना

रोजगारी सिर्जना एवं प्रतिस्पर्धात्मकताका लागि जलवायु मैत्रि कृषिमा लगानी अविवृद्धि

कृषकलाप

जलवायु जोखिम र सम्बोधनका तथ्याडक तथा जानकारीमा क्षमता सबलीकरण

सूचना आदानप्रदान र व्यवस्थापनको लागि नगरस्तरीय प्रणाली स्थापना (प्रारम्भिक चेतावनी प्रणाली र मौसम जानकारी)

कृषि प्रणालीको जोखिम तथा सडकटासन्नता आकलन

जलवायु मैत्रि कृषि योजना

जलवायु मैत्रि कृषि उपायको कार्यान्वयन (कामको लागि नगद)

कृषक समूहहरूलाई व्यवसाय व्यवस्थापन तालिम

कृषि समूहहरूलाई जलवायु मैत्रि कृषिमा प्राविधिक प्रशिक्षण

नमूना जलवायु मैत्रि कृषि फारमहरूको स्थापना

तराई कृषि व्यवसाय तथा उद्यम चुनौती कोष (च्यालेन्ज फन्ड) स्थापना तथा सञ्चालन

विजेता कृषि व्यवसायलाई प्राविधिक सहायता एवं पुँजी वितरण

स्तरोन्नतिरका लागि अन्तर्राष्ट्रिय जलवायु कोषहरूबाट प्राप्त रकमको परिचालन

रिस्की

स्थानीय सरकार एवं समुदायमा कृषि क्षेत्रका जोखिम सम्बोधनका लागि आवश्यक उपकरण तथा क्षमताको अभाव

कृषि क्षेत्रका जलवायु जोखिमबारे सूचित नभएका कारण स्थानीय सरकारहरूसँग जलवायु उत्थानशीलताको योजना एवं कार्यान्वयन क्षमताको अभाव

व्यावसायिक दृष्टिकोणले उपयुक्त एवं जलवायु मैत्रि कृषि व्यवसाय विकास गर्न स्थानीय कृषक समूहमा ज्ञान तथा सहयोगको अभाव

विउ एवं लगानीयोग्य पुँजी प्राप्त गर्न कृषि व्यवसायले गर्नुपर्ने सङ्घर्षका कारण निराशाजनक वृद्धिदर

साभेदारहरू

KOICA
Korea International
Cooperation Agency

नेपाल सरकार

भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, मधेश प्रदेश यस्तो मन्त्रालय हो जसले कृषि विकास, प्रवर्द्धन, प्राविधि अभिवृद्धि, किसान सहायता योजना, पशुपालन, भूमि व्यवस्थापन तथा कृषि सहकारी सम्बन्धी नीति योजना तथा बजेट निर्माणको काम गर्दछ।

कोईका

कोईका, कोरिया अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग एजेन्सी, कोरियाको एक अग्रणी विकास सहयोग एजेन्सी हो जसले समावेशी, पारस्परिक विकास, र कसैलाई पछि नछोडी साभा समृद्धि र विश्व शान्तिको प्रवर्द्धनमा योगदान गर्दछ।

जिजिआई

ग्लोबल ग्रीन ग्रोथ इन्स्टिच्युट (जिजिआई) एक सन्धिमा आधारित अन्तर सरकारी संस्था हो जसको मुख्य कार्यलय कोरियाको सियोलमा छ र यस संस्थाले बलियो, समावेशी, र दिगो आर्थिक वृद्धिको प्रवर्द्धनलाई प्रोत्साहन गर्दछ।

लासे रिङ्गुइस

नेपाल देश प्रतिनिधि

ईमेल: lasse.ringuis@gggi.org

जिजिआई नेपालको कार्यलय

वन तथा भू-संरक्षण विभाग, दोस्रो भवनका दोस्रो तला बबरमहल, काठमाण्डौं